

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Joni Koski

RAHANPESUN JA TERRORISMIN RA- HOITTAMISEN ESTÄMINEN

Liiketalous
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Joni Koski
Opinnäytetyön nimi	Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	37
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Opinnäytetyöni koskee rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. Miellenkiintoni aiheeseen tulee työni kautta. Tutkimuksessani perehdyn lakipykäliin, tilastoihin, oikeustapauksiin sekä pohdin erilaisia uusia tapoja, jolla rahanpesua ja terrorismin rahoittamista voisi mahdollisesti paremmin estää. Opinnäytetyöni on rajattu Suomeen ja pohdin uusia keinoja rahoituslaitosten näkökulmasta.

Suurin osa teoreettisesta viitekehystä pohjautuu Suomen lakeihin sekä eri viranomaisen ja tahojen, kuten Finanssivalvonnan tai Poliisin rahanpesun selvittelykeskuksen, ohjeistuksiin sekä tutkimustuloksiin. Työssäni käytin laadullista tutkimusmenetelmää.

Omat pohdintani uusista toimintatavoistani olisivat mielestäni varsin tehokkaita, mutta suurimmat ongelmat niiden toteuttamiselle olisi pankkisalaisuus. Pankkisalaisuus rajoittaa melko paljon asioita, joita viranomaisille voidaan suoraan luovuttaa, ellei kyseessä ole rikosepäily. Mielestäni on hyvä pyrkiä kehittämään uusia toimintatapoja sekä malleja, jolla Suomi ja isommassa kaavassa EU voisi parantaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä. Kyseessä on kuitenkin tärkeä aihe taloudellisesti niin Suomelle kuin koko maailmalle.

ABSTRACT

Author	Joni Koski
Title	Prevention of money laundering and terrorist financing
Year	2017
Language	Finnish
Pages	37
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

This thesis studied prevention of money laundering and terrorist financing. My interest in the subject comes through my work. In the research the law, statistics and legal cases were studied and various new ways of preventing money laundering and terrorist financing were discussed. The thesis is limited to Finland and new ways for financial institutions were considered.

Most of the theoretical framework is based on the Finnish laws, guidelines and researches of the various authorities such as the Finnish Financial Authority and the Finnish Financial Intelligence Unit. A qualitative research method was used in the thesis.

Thoughts expressed in the thesis about new ways of preventing money laundering and terrorist financing can be considered quite effective, however, the biggest problem in using them would be the banking secrecy. For example bank secrecy limits quite much the information that can be given to authorities, unless there is a criminal offense. However, it is important to try to develop new ways so that Finland, and maybe also the EU, could fight better against money laundering and terrorist financing as this is an important subject for economics both in Finland and the rest of the world.

Keywords	money laundering, terrorist financing, know your customer
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	RAHANPESU	8
	2.1 Rahanpesun vaiheet	8
	2.1.1 Sijoitusvaihe.....	9
	2.1.2 Harhautusvaihe.....	9
	2.1.3 Palautusvaihe.....	10
	2.2 Rahanpesurikokset ja rangaistukset laissa	10
	2.3 Viranomaiset ja organisaatiot	11
3	TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMINEN	13
	3.1 Terrorismin rahoittaminen rikoksena sekä rangaistukset	13
	3.2 Viranomaiset ja organisaatiot	14
4	ASIAKKAAN TUNTEMINEN	15
	4.1 Asiakkaan tunteminen laissa.....	15
	4.2 Asiakkaan tunteminen.....	15
	4.3 Tehostettu tunteminen.....	16
	4.4 Riskienhallinta	17
5	SELONOTTO- JA ILMOITUSVELVOLLISUUS.....	18
	5.1 Selonottovelvollisuus.....	18
	5.2 Ilmoitusvelvollisuus	18
6	RAHANPESU JA TERRORISMIN RAHOITTAMINEN SUOMESSA.....	20
	6.1 Rahanpesuilmoitukset.....	20
	6.2 Rahanpesuilmoituksiin liittyvät kansalaisuudet.....	21
	6.3 Terrorismin rahoittaminen	21
7	OIKEUSTAPAUKSIA.....	23
	7.1 KKO: 2015:54.....	23
	7.2 KKO: 2009:59.....	24

8	UUSIA KEINOJA RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMISEKSI.....	26
8.1	Viranomaisille oma puhelinlinja.....	26
8.2	Reaaliaikaiset tiedot verottajalla.....	27
8.3	Käteispanot	28
8.4	Toistuvat ulkomaanmaksut	29
8.5	Nykyisen arvo-osuusjärjestelmän pitäminen	30
9	LOPPUSANAT	32
9.1	Opinnäytetyöprosessi	33
9.2	Jatkotutkimukset	33
10	LÄHDELUETTELO	35

1 JOHDANTO

Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen on Suomessa sekä globaalisti ajankohtainen asia. Erilaiset paljastukset veroparatiiseista ja niiden kytkökset politiikkaan (Yle uutiset 2016) sekä terrori-iskut ympäri maailmaa ovat vavahduttaneet meitä. Kuitenkaan rahanpesu sekä terrorismin rahoittaminen ei ole kovinkaan uusi asia.

Mielenkiinto aiheeseen tulee suuntautumisvaihtoehdostani oikeushallintoon. Tämän lisäksi innostusta tulee työstäni. Olen ollut pankkialalla yli kolme vuotta töissä. Aihe on työpaikalla tärkeä, koska pankin tavoite on katkaista rahanpesu sekä terrorismin rahoittaminen. Harmaa talous halutaan myös kitkeä Suomesta pois, joka voi tavalla tai toisella liittyä rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.

Toteutan opinnäytetyöni lainopillisena kirjoituspöytätyöni tutkimuksena. Opinnäytetyön teoreettisena lähdeaineistona toimii Suomen lainsäädäntö sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset. Työni tutkimusongelman muodostaa se, miten rahanpesun sekä terrorismin rahoituksen estäminen tulee huomioida liikepankeissa ja niiden toiminnassa. Valvovat viranomaiset, kuten Finanssivalvonta, ovat antaneet suomalaiselle pankeille huomautuksia puutteellisista toimintavoista ja järjestelmistä. Organisaatiot rajaavat Suomessa toimiviin rahalaitoksiin.

Opinnäytetyössä käyn myös läpi rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyviä asioita, kuten tunnusmerkistöä, prosessia sekä yleisiä käsitteitä. Tämän lisäksi analysoin työssäni erilaisia oikeustapauksia aiheeseen liittyen sekä lopuksi pohdin, onko mahdollista ja miten nykyisiä toimia voisi tehostaa lakimuutoksilla.

Aiheen merkitys tutkimuksena voi olla hyvinkin tärkeä: Miten tunnistaa rahanpesu tai sen yrittäminen, onko terrorismin rahoittamiseen käytetty raha aina laittomasta lähteestä ja miten tämän estäminen voitaisiin teoriassa sekä käytännössä tehdä.

Yhteiskunnalle tutkimus voisi myös olla tärkeä: Mitä haittaa näistä kahdesta on yhteiskunnalle ja voiko itse edesauttaa, ettei tällaista tapahtuisi. Riskien tunnistaminen

minen on tärkeä osa sen estämistä, johon rivikansalainenkin voi osallistua. Esimerkiksi harmaan talouden ja veronkierron estäminen on tärkeä asia Suomessa. Kyseessä on yli 10 miljardin bisnes (Kaleva 2010). Rahanpesu on yksi osa tätä harmaata taloutta. Terrorismi koskettaa varsinkin koko yhteiskuntaa. Suomeen on perustettu omia tutkintaryhmiä terrorismia vastaan ja globaalisti aihe on tärkeä, johon kansainvälisillä sopimuksilla pyritään vaikuttamaan.

2 RAHANPESU

Yksinkertaisuudessaan rahanpesulla tarkoitetaan omaisuutta, joka on hankittu rikoksella ja sen alkuperä pyritään häivyttämään sekä näyttämään sen jälkeen lailliselta. Rahanpesu on erityisen tärkeä katkaista, koska sillä yleensä rahoitetaan uusia rikoksia. Rahanpesu on maailmanlaajuinen ilmiö ja sitä käyttävät niin kansalliset kuin kansainväliset rikolliset. (Poliisi 2016)

Rikoslaki 39/1889 32 luvun 6§ pykälä kertoo rahanpesusta näin: ” 1) Joka ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka 2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.”

Rahanpesuun käytetty omaisuus voi olla lähestulkoon mitä tahansa rikoksilla hankittua varallisuutta tai omaisuutta. Yleensä se on käteistä tai pankkitilillä olevaa varallisuutta, mutta se voi olla myös asuntoja, autoja tai muuta arvotavaraa. Omaisuus, jolla on jonkinlaista taloudellista merkitystä tai arvoa, voidaan katsoa olevan rikoksen tuottamaa hyötyä. Tällaista omaisuutta voi olla veropetoksista tai huumausainerikoksista saatu omaisuus. Lainsäädännössä ei ole sen tarkemmin eritelty tai määritelty, mikä on rikoksen tuottama hyöty. (Sahavirta 2008, 378-379)

2.1 Rahanpesun vaiheet

Rahanpesun toimintatavat ja –prosessit voivat olla hieman erilaisia, mutta käytännössä puhutaan kolmesta vaiheesta, jota varsinkin järjestäytynyt rikollisuus käyt-

tää. Rahanpesussa kuitenkin kaikissa on sama päämäärä; saada rahojen alkuperä häivytettyä ja näyttämään lailliselta. (Keskusrikospoliisi 2012, 6, Sahavirta, 24)

2.1.1 Sijoitusvaihe

Sijoitusvaihe on rahanpesun ensimmäinen ja vaikein vaihe. Tässä vaiheessa rikollinen pyrkii siirtämään varat osittain tai kokonaan rahoitusjärjestelmään, kuten pankkitilille tai käyttämään kansainvälisiä maksujärjestelmiä. Muita vaihtoehtoja on käyttää varat myös kulutustavaroiden hankintaan (Sahavirta, 26-27). Kiinnijäämisriski on suuri, koska rikollinen joutuu tekemiseen sellaisten tahojen kanssa, kuten pankkien, joita sitoo velvollisuudet esimerkiksi asiakkaan tunnistamiseksi. Lisäksi pankeilla on ilmoitusvelvollisuus viranomaisille, jos ne kohtaavat epäilyttävää liiketoimintaa.

Sijoitusvaiheessa on paras mahdollisuus estää rahanpesu (Keskusrikospoliisi 2012, 6). Jos varat onnistutaan kuitenkin saamaan rahoitusjärjestelmään, on niitä tämän jälkeen vaikea enää jäljittää. Esimerkiksi huumausainekaupassa voi liikkua suuri määrä käteistä, jonka tallettaminen isona kertasummana on vaikeaa. Tällöin rikollinen voi tallettaa käteisen moneen eri pankkiin, jolloin pienten käteissummien tallettaminen ei ole niin epäilyttävää (Keskusrikospoliisi 2014, 9).

2.1.2 Harhautusvaihe

Harhautusvaiheessa häivytetään rahoitusjärjestelmään saadut varat, jolloin alkuperää ei enää pystytä todentamaan. Se voidaan tehdä esimerkiksi siirtämällä varoja eri maihin ja pankkitileille. Mitä useamman pankin ja maan kautta varoja siirrelään, sitä enemmän rahanpesun estäminen ja selvittäminen vaikeutuu. Myös veroparatiisissa olevia yhtiöitä voidaan käyttää, koska niiden liiketoimintaa on vaikeaa selvittää tai niiden pankkisalaisuus on hyvin vahva.

Harhautusvaiheessa varoista voidaan myös maksaa jossakin kohtaa veroja, jolloin liiketoiminta näyttää lailliselta (Keskusrikospoliisi, 10). Tämän vaiheen aikana rahanpesu helpottuu, jos tässä käytetty yritys pystyy antamaan varoista asiakirjoja,

joiden avulla ei saa selvitettyä edunsaajaa tai varojen todellista alkuperää. Tällöin rahanpesun jäljittäminen voidaan saada katkaistua ja varat rikollinen voi palauttaa huomiota herättämättä (Sahavirta, 31).

2.1.3 Palautusvaihe

Kun rahanpesun kohteena olleita varoja on häivytetty tarpeeksi eikä niitä voitaisi enää jäljittää, palautetaan varat takaisin. Tällöin varat voivat näyttää lailliselta toimeentulolta. Rikolliset voivat myös käyttää kolmansia osapuolia, jolloin määräysvalta säilyy edelleen rikollisella. Kolmas osapuoli voi olla lähipiiriä, mutta yhteyttä rikollisuuteen on vaikea todistaa (Keskusrikospoliisi, 10). Lisäksi, kun kyse on suurista summista, voi rikollisen kannalta olla järkevämpää palauttaa varoja pieninä erinä. Tällöin omaisuus ei herätä kysymyksiä tai epäilyjä (Sahavirta, 33).

2.2 Rahanpesurikokset ja rangaistukset laissa

Rahanpesuun liittyy eri rikosnimikkeitä, joiden toimintatavat ja rangaistukset vaihtelevat teon mukaan. Rikoslain 32 luvun 6§-10§ liittyvät rahanpesuun.

Esimerkiksi 32 luvun 6§ mukaan rahanpesuun syyllistyy se, ”joka ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset taikka

2) peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoksen tuottaman hyödyn taikka näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa toista tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä.” Rangaistus on sakosta aina kahteen vuotta vankeutta. Yritys on myös rangaistavaa.

Rahanpesurikoksia on aina törkeästä rahanpesusta rahanpesurikkomukseen, josta rangaistuksena on sakko. Rangaistusasteikko erilaisia rahanpesurikoksista on aina edellä mainitusta sakosta kuuden vuoden ehdottomaan vankeuteen. Haitari asteikolla on siten suurehko. Muita rahanpesurikoksia ovat muun muassa tuottamuksellinen rahanpesun sekä salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi. Myös lahjonta liittyy salahankkeeseen. Salahankkeen sekä tuottamuksellisen rahanpesun rangaistukset ovat sakosta enintään kahden vuoden vankeuteen. (L 19.12.1889/39)

Rikkomuksesta tuomion voi saada myös henkilö, jolla on henkilökohtainen suhde, kuten lähisukulaisuus ja joka on osallinen rahanpesuun. (Sahavirta, 200-201)

2.3 Viranomaiset ja organisaatiot

Suomessa ja kansainvälisesti on monia viranomaisia, jotka torjuvat sekä valvovat rahanpesun estämistä. Tämän lisäksi on myös kansainvälisiä organisaatioita, jotka velvoittavat meitä. Näkyvin Suomessa toimiva viranomainen on Suomen Poliisi.

Poliisissa toimii oma yksikkö, joka on erikoistunut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen. Kyseessä on Rahanpesun selvittelykeskus. Keskusrikospoliisi perusti sen vuonna 1998. Selvittelykeskus on jaettu kolmeen eri jaokseen. Yksi on ilmoitusten vastaanotto- ja analyysijaos, joka kirjaa ja analysoi saapuneet ilmoitukset epäilyttävästä liiketoimista. Tutkintajaos suorittaa ensivaiheen poliisitutinnan sekä tarvittaessa saattaa ilmoitukset epäilyttävästä liiketoimesta esitutkintaan. Viimeisin jaos on kansainvälisten asioiden jaos. Sen tehtävä on kansainvälisten yhteyksien ja tiedustelujen hoitaminen. (Poliisi 2017)

Finanssivalvonta on viranomainen, joka esimerkiksi valvoo pankkeja ja niiden kykyä torjua rahanpesua ja terrorismin rahoittamista.

Kansainvälinen FATF eli Financial Action Task Force on Money Laundering on hallitusten välinen toimintaryhmä, jonka tehtävä on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. Euroopan Unionin rahanpesudirektiivit ovat FATF:in suo-

situksiin perustuva (Finanssivalvonta 2017). Finanssivalvonnan sivuilla löytyy voimassa olevat säännökset.

3 TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMINEN

”Terrorismin rahoittamista on varojen antaminen tai kerääminen joko suoraan tai välillisesti terrorismin rahoittamiseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan terrorismia. Olennaista on, että varat ohjataan terrorismin rahoittamiseen, ” määritellään Finanssivalvonnan internet-sivuilla (Finanssivalvonta 2015).

Terrorismin rahoittaminen on oma rikoksensa, eikä se ole yksi rahanpesukeinoista. Varat, joita käytetään terrorismin rahoittamiseen, voivat olla joko laillisesti tai rikollisesti hankittua. Rahoittamisessa voi olla pienistäkin summista kyse. Tämän vuoksi huomio kohdistuu kohteeseen, joihin varoja käytetään. Rahankeruu voi tapahtua myös hyväntekeväisyyden tai muun yleishyödyllisen yhdistyksen kautta. (Keskusrikospoliisi, 5)

3.1 Terrorismin rahoittaminen rikoksena sekä rangaistukset

Rikoslain luvun 34 a 5§ sekä 5 a § pitävät sisällään määritelmän sekä rangaistuksen terrorismin tai terroristiryhmän rahoittamisesta. Terrorismin rahoittamiselle löytyy lainsäädännössä monta erilaista kohtaa, joka on rangaistavaa. Tällaisia kohtia on muun muassa teko, jossa suoraan tai välillisesti rahoitettaisiin esimerkiksi panttivangin ottamista tai kaappausta, yleisvaarallisen rikoksen valmistelu, ydinräjähderyhmästä tai murhaa. Laissa on melko tarkasti määritelty jokainen kohta erikseen ja lähestulkoon kaikenlainen terrorismi on otettu huomioon lakipykälässä. Rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta aina kahdeksaan vuoteen asti. Rangaistuksen pituus voi vaihdella siis hyvinkin paljon, riippuen miten vakava teko on, jota henkilö olisi rahoittanut. (L 19.12.1889/39)

Tämän lisäksi myös kohta 5 a § määrittelee terrorismiryhmän rahoittamisen sekä sen rangaistuksen:” Joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle terroristiryhmälle tietoisena ryhmän luonteesta terroristiryhmänä, on tuomittava terroristiryhmän rahoittamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta, jos teko on rangaistava 5 §:n tai 46 luvun 1–3 §:n mukaan tai teosta säädetään muualla laissa yhtä ankara tai ankarampi rangaistus.”

3.2 Viranomaiset ja organisaatiot

Suomessa terrorismin rahoittamisesta valvovat sekä estävät samat organisaatiot kuin rahanpesussa. Finanssivalvonta valvoo, että esimerkiksi liikepankit hoitavat asiakkaan tuntemisen ja muut velvoitteet ja tarvittaessa ilmoittaa epäilyistään Rahanpesun selvittelykeskukselle.

Terrorismin rahoittamisessa käytetään kuitenkin enemmän kansainvälisiä pakotteita, joilla pyritään estämään terrorismin rahoittamista. Yksi näistä on finanssipakote, jolla voidaan jähdyttää yksityishenkilöiden, järjestöjen, yhdistysten ja ryhmien varoja tai muita taloudellisia resursseja. Pakotteita voi asettaa esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvosto. Heidän pakotteensa ovat maailmanlaajuisesti sitovia. Myös EU tai yksittäiset valtiot asettavat halutessaan pakotteita. Muita kansainvälisiä pakotteita voivat olla myös vienti- ja tuontikiellot.

Pakotteiden kohteina olevien varojen jähdyttämispäätöksestä vastaa Rahanpesun selvittelykeskus. Se tutkii jähdyttämisen edellytyksiä, tekee päätökset niiden toteuttamiseen ja poistamiseksi pakotelialta. Täytäntöönpanon laittaa vireille ulosottomies. Päätökset julkaistaan virallisessa lehdessä. Ajantasainen luettelo on myös saatavilla Rahanpesun selvittelykeskuksesta. (Finanssivalvonta 2015)

4 ASIAKKAAN TUNTEMINEN

Pankkeja eniten sitova laki, jolla pyritään estämään rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen, on asiakkaan tuntemisesta säädetty laki. Pankilla on laissa säädetty velvollisuus tuntea ja tunnistaa asiakkaansa. Asiakkaasta tarvitaan paljon tietoa juuri tämän vuoksi. Usein uutisotsikoihin päätyy uutisia juuri tästä syystä. Ihmiset eivät pidä siitä, että heiltä udellaan henkilökohtaisia kysymyksiä (Yle uutiset 2017). Lehtien kommenttipalstoilla harvoin on oikeaa tietoa, miksi tätä tehdään ja ettei sitä tehdä niin sanotusti kiusallaan.

4.1 Asiakkaan tunteminen laissa

Asiakkaan tuntemisesta ja pankkien tarkemmista velvollisuuksista on määritelty laissa Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, 444/2017. Lain ensimmäinen luku määrittelee tavoitteet ja soveltamisalan, joista pankki eli luottolaitostoiminta on yksi ala. Muita aloja ovat muun muassa sijoituspalveluyritykset, sijoitusrahastot, vakuutusyhtiöt ja niin edelleen. Lain kolmas luku keskittyy itse asiakkaan tuntemiseen.

4.2 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tuntemisen keskeisin velvoite on, että pankit sekä muut lain tarkoittamat yritykset ja toimialat tuntevat asiakkaansa. Asiakkaan henkilöllisyys on varmistettava luotettavasta sekä riippumattomasta lähteestä olevasta asiakirjasta. Asiakirjasta on kyettävä tunnistamaan henkilötiedot yksiselitteisesti. Jos asiakkuus perustetaan tapaamatta itse asiakasta, voidaan henkilöllisyys todentaa vahvalla sähköisessä tunnistaumistavalla, kuten verkkopankkitunnuksilla. Tämän lisäksi asiakkaan taustat selvitetään ja riskiarvio tehdään niiden perusteella. (Finanssivalvonta 2017)

Rahoituslaitokset voivat omien riskienhallintaperiaatteiden mukaan päättää, mitä henkilöllisyysasiakirjoja ne hyväksyvät. Virallisesti vain poliisin myöntämä passi tai henkilökortti ovat virallisia henkilöllisyystodistuksia. Yleisesti rahoituslaitok-

sille käy esimerkiksi myös suomalainen ajokortti tai ulkomaalainen passi. (Finanssivalvonta 2017)

Rahanpesulaissa kerrotaan, mitä palveluntarjoajien täytyy hankkia asiakkaasta. Jotkin selvitettävistä tiedoista ovat hyvin yksiselitteisiä, mutta jotkin on jätetty palveluntarjoajien omien arvioiden varaan. Finanssivalvonta ilmoittaa seuraavien tietojen olevan välttämättömiä peruspankkipalveluita avatessa: ”asiakkaan nimi, osoite, henkilötunnus, kansalaisuus, tieto siitä, onko asiakas ulkomailla merkittävässä julkisessa tehtävässä (poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, politically exposed person, PEP), tällaisen henkilön perheenjäsen tai läheinen yhtiökumppani, tieto asiakkaan taloudellista asemaa kuvaavasta elämäntilanteesta (esim. palkansaaja, eläkeläinen, opiskelija), tieto siitä, onko kyseessä asiakkaan pääasiallinen pankkiasiakkuus, tieto varojen ja säännöllisten maksutapahtumien/rahavirtojen alkuperästä tai lähteestä, arvio asiakkaan säännöllisen maksuliikenteen määrästä, arvio asiakkaan ulkomaan maksujen määrästä ja peruste maksuille.” (Finanssivalvonta 2017)

Peruspankkipalvelut tarkoittavat sitä, että asiakkaalle tulee käyttöön vain tili, verkkopankki ja esimerkiksi pankkikortti. Muita palveluita avatessa pankki voi kysyä edellisten tietojen lisäksi myös muitakin asioita. (Finanssivalvonta 2017)

4.3 Tehostettu tunteminen

Tehostetun tuntemisen piiriin kuuluu sellaiset asiakkaat, joiden asiakkuuteen liittyy riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Tällaisia riskejä voivat muun muassa olla yhteys liiketoimintaan tai yritykseen, jossa riskejä on normaalia enemmän, kuten pesula- ja ravintolatoiminta. Myös yhteys valtioon, jossa rahanpesuun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen ei ole kansainvälisiä velvoitteita, on riskitekijä. Kun asiakas on tehostetussa tuntemisessa, on yrityksen noudatettava huolellisuutta sekä jatkuvaa seurantaa. (Finanssivalvonta 2017)

Tehostettua tuntemista noudatetaan erityisesti silloin, kun asiakas on PEP eli poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen yhtiökumppani tai perheenjäsen.

Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä, jotka ovat viimeisen kuluneen vuoden aikana toimineet toisen valtion palveluksessa: ” valtionpäämiehenä, ministerinä, parlamentin jäsenenä, ylimmän oikeusasteen jäsenenä, valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä, keskuspankin johtokunnan jäsenenä, suurlähettiläänä tai asianhoitajana, kenraalikuuntaan kuuluvan upseerina tai valtion kokonaan omistaman yrityksen johtotehtävissä,” (Finanssiala 2017). Ennen vuotta 2017 poliittisesti vaikutusvaltaisiksi katsotaan olevan ulkomaalaiset PEP-henkilöt. Vuoden 2017 jälkeen lakia sovelletaan myös kotimaisiin PEP-henkilöihin.

4.4 Riskienhallinta

Jos asiakas ei pysty antamaan tarvittavaa selitystä aikaisemmin mainittuihin kysymyksiin tai tunnistamistietoihin, ei asiakkuutta saa perustaa. Laki myös velvoittaa palveluntarjoajia jatkuvaan seurantaan. Tämän lisäksi esimerkiksi rahoituslaitokset pyytävät selvityksiä varoista, joita tilille tulee vaikkapa käteistalletuksina (L 28.6.2017 444/2017). Riskienhallintaa on myös sisäisen valvonta, joka ilmoittaa seurannasta Finanssivalvontaan. Rahanpesulain mukaan palveluntarjoajien on osoitettava Finanssivalvonnalle, että menetelmät ovat riittävät.

5 SELONOTTO- JA ILMOITUSVELVOLLISUUS

Palveluntarjoajilla on lain mukainen ilmoitus- ja selonottovelvollisuus, joka liittyy riskien ja sisäiseen valvontaan. Lakipykälä 444/2017 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä pitää myös tämän sisällään.

5.1 Selonottovelvollisuus

”Selonottovelvollisuus tarkoittaa sitä, että jos valvottava havaitsee tavanomaisesta poikkeavan tai epäilyttävän liiketoimen, sen on selvitettävä liiketoimen tarkoitusta ja perusteita ja harkittava saadun selvityksen perusteella, onko syytä tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle” (Finanssivalvonta 2015). Palveluntarjoajien on siis tarpeen tullen selvitettävä tarkemmin, jos se havaitsee yrityksen toiminnassa jotain poikkeavaa tai jos siihen kohdistuu riskejä. Lisätietoja saadaan asiakkaalta, jolta lisätietoja kysytään. Palveluntarjoaja voi niiden selvitysten perusteella tehdä riskiarvion, tarvitseeko asiasta tehdä ilmoitus. (Finanssivalvonta 2015)

5.2 Ilmoitusvelvollisuus

Jos palveluntarjoaja kokee, että selonotonkin jälkeen kyseessä on riski rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen, on siitä tehtävä välittömästi ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta (L 28.6.2017 444/2017). Ilmoitusvelvollisen on annettava kaikki tiedot epäilyn selvittämiseksi, kuten asiakirjat muut välttämättömät tiedot, rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoittajan pitää vastata kohtuullisessa määräajassa rahanpesun selvittelykeskuksen tietopyyntöihin. Ilmoituksen voi jättää sähköisesti rahanpesun selvittelykeskukselle siihen tarkoitettua sovellusta hyödyntäen. Myös jokin muu salattu yhteys tai tietoturvallinen tapa käy. (L 28.6.2017 444/2017)

Ilmoitusvelvollinen ei saa kertoa asiakkaalle, että tapauksesta on tehty ilmoitus. Rahanpesun selvittelykeskus ei myöskään kerro eteenpäin, kuka ilmoituksen on tehnyt. Ilmoittajan on myös keskeytettävä liiketoimet, mikäli lisäselvitys sen vaa-

tii ja mikäli liiketoimi on epäilyttävää tai ilmoitusvelvollinen epäilee rahojen olevan terrorismin rahoittamista varten. Ilmoittaja ei myöskään ole korvausvastuullinen taloudellisista tappioista, joita saattaa aiheutua liiketoiminnan selvittämisestä tai keskeyttämisestä. (Finanssivalvonta 2015).

6 RAHANPESU JA TERRORISMIN RAHOITTAMINEN SUOMESSA

Rahanpesun selvittelykeskus julkaisee vuosittain vuosikertomuksen, joka pitää sisällään vuoden aikana tapahtuneita rikoksia liittyen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen. Tuorein vuosikertomus on vuodelta 2016.

Vuonna 2016 rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti 31 194 ilmoitusta epäilyttävästä liiketoiminnasta. Ilmoituksiin sisältyi yhteensä tapahtumaa 922 167. Tapah- tumien määrä nousi 5 % vuoteen 2015 verrattuna. (Rahanpesun selvittelykeskus 2016, 5).

Suurin ilmoittajataho oli yleistä maksujenvälitystä tarjoavat palvelut. Toiseksi eniten ilmoituksia tehtiin rahapelitoiminnan kautta. Kolmanneksi eniten ilmoituksia tuli pankeilta. (Rahanpesun selvittelykeskus, 6).

Vuoden 2016 aikana annettiin yhteensä 42 määräystä liittyen liiketoiminnan pi- dättymiseen. Se on 62 % enemmän kuin vuonna 2015. Yhteensä viranomaiset sai- vat määräysten avulla haltuunsa 1 105 164 euron arvosta varoja, jolla on saatu ri- koshyötyä. (Rahanpesun selvittelykeskus, 8)

6.1 Rahanpesuilmoitukset

Useimmiten ilmoitus tehdään alle 10 000 euron tapahtumista. Suuremmat tapah- tumat esiintyvät vain harvoin. Vuoden 2016 aikana Suomesta tehtiin 34 665 siir- toa, joka on 18% vähemmän, kuin vuonna 2015. Syy tähän on se, että yksi kan- sainvälisiä valuuttasiirtoja tarjoava palvelu muutti ilmoituskäytäntöjä vuoden 2015 lopussa. (Rahanpesun selvityskeskus, 9).

Euromääräisesti eniten rahanpesuilmoituksiin liittyviä rahoja siirrettiin Suomesta Eurooppaan. Varoja siirrettiin Eurooppaan 248 251 075 euron edestä. Toiseksi eniten siirrettiin Aasiaan 40 615 655 euron edestä. Yhteensä Suomesta siirrettiin peräti 296 714 371 eurolla varoja, jotka liittyivät rahanpesuilmoituksiin.

Vastavuoroisesti Suomeen siirrettiin rahanpesuun varoja 320 997 806 euron edestä. Eniten varoja siirrettiin Euroopasta, joiden siirtojen arvo yhteensä oli 260 898 089 euroa. Toiseksi eniten varoja tuli tuntemattomista lähteistä, joiden lähtömaanosaa ei voitu selvittää. Tällaisista lähteistä tuli 36 446 733 euroa Suomeen. (Rahanpesun selvittelykeskus, sivu 9)

6.2 Rahanpesuilmoituksiin liittyvät kansalaisuudet

Rahanpesuepäilyyn liittyvissä ilmoituksissa esiintyi 129 eri kansalaisuutta. Kansalaisuudet koskivat sekä luonnollisia että oikeushenkilöitä. Henkilöistä, joiden kansalaisuus oli tiedossa, suurin oli Suomen kansalaisia 67% osuudella. Toiseksi eniten oli venäläisiä 4% osuudella sekä virolaisia 3% osuudella. Henkilöiden lukumääränä tämä tarkoittaa sitä, että venäläisiä oli 642, virolaisia 494 sekä romanialaisia 357.

Oikeushenkilöitä esiintyi 73 eri maasta. Näistä maista, joiden rekisteröintimaa oli tiedossa, 82% oli Suomeen rekisteröity. Toiseksi eniten oli rekisteröity Viroon, Britanniaan sekä Venäjälle. (Rahanpesun selvittelykeskus, 10).

6.3 Terrorismin rahoittaminen

Vuonna 2016 terrorismin rahoittamisen selvittelyssä nousi muutamat aiheet keskeisiksi teemoiksi. Tällaisia selvitettäviä asioita olivat esimerkiksi epävirallista valuutanvälitystä tarjoavat hawalat, lähetettyjä ja vastaanotettuja varoja konfliktimaista sekä vierastaistelijoiksi lähteneet henkilöt. Turvapaikanhakijoiden kasvanut määrä on näkynyt ilmoituksissa sekä selvittelykeskuksessa tehdyissä tiedonluovutuksissa. (Rahanpesun selvittelykeskus, 11)

2016 vuoden aikana ilmoituksia Rahanpesun selvittelykeskukselle tehtiin 24 ilmoitusta, joka koskivat mahdollista terrorismin rahoittamista. Kyseisten ilmoitusten lisäksi Rahanpesun selvittelykeskus sai suuria määriä muita ilmoituksia, jotka olivat piirteiltään epäilyttäviä ja viittasivat terrorismin rahoittamiseen. Nämä päättyivät myös selvitettäväksi terrorismin rahoittamiseen liittyen.

2016 tehtiin myös 41 tiedonluovutusta, joka liittyi terrorismin rahoittamisen estämiseen tai paljastamiseksi tai laittoman maahantulon järjestämiseen. Kasvua vuoteen 2015 oli 18 tiedonluovutusta. Nousuun on vaikuttanut vierastaistelijoiksi läheneiden henkilöllisyyden identifioiminen ja muut heihin liittyvät tiedustelut. (Rahanpesun selvittelykeskus, 11).

7 OIKEUSTAPAUKSIA

Rahanpesurikoksiin löytyy Korkeimman oikeuden päätöksien kautta monia erilaisia oikeustapauksia. Käsittelen tässä luvussa kahta rahanpesuun liittyvää oikeustapausta.

7.1 KKO: 2015:54

Oikeustapauksessa oli kyse siitä, että henkilö oli yrittänyt häivyttää ja pestä varoja, joita toinen henkilö oli saanut veronkierron johdosta. Veronkierrosta johtuva rahanpesu ei ole harvinaista, vaan siitä on monia erilaisia oikeustapauksissa olemassa tämän lisäksi. Kyseisessä tapauksessa käy myös hyvin ilmi, miten rahaa voidaan pestä myös isommilla hankinnoilla eikä vain käyttämällä niitä esimerkiksi kulutustavaraan.

Oikeustapauksessa oli kaksi vastaajaa, joista henkilö A oli saanut käräjäoikeudessa tuomion törkeästä rahanpesusta ja henkilö B törkeästä veropetoksesta. Asiaa puitiin Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa sekä Itä-Suomen hovioikeudessa vuosina 2012 ja 2013. Valituslupa Korkeimpaan oikeuteen myönnettiin Verohallinnolle. Syynä oli se, että Verohallinto halusi paritalo-osuuden kohdistettavan heidän vahingonkorvaussaataviksi.

Käräjäoikeuden mukaan B oli laiminlyönyt rakennustoiminnan elinkeinonharjoittajana arvonlisäverot. Hän ei ollut ilmoittanut yritystä arvonlisävelvolliseksi sekä jättänyt tilittämättä verot ajalta 1.1.2009 – 31.3.2017. Hän oli myös laiminlyönyt yrityksestä saatujen tulojen ilmoittamisen Verohallinnolle. Vahingonkorvaukset Verohallinnolle olivat 237 245,46 euroa korkoineen.

Henkilö A oli esimerkiksi ottanut suorituksia pankkitililleen rakennuskohteiden ostajilta, maksanut kuluja, jotka liittyivät rakennustoimintaan, ottanut määräalan ja omakotitalon nimiinsä, myynyt tontteja määräalasta B:n rakentamille pientalojen ostajille. Hän oli myös ostanut B:ltä tontin, jolle A rakentaisi paritalon itselleen sekä toiselle ulkopuoliselle rakennuttajalle (Korkein Oikeus, KKO:2015:54).

Käräjäoikeudessa syyttäjä vaati, että A:n omistama paritalo-osuus tuomittaisiin valtiolle menetetyksi. Verohallinto puolestaan vaati asianomistajana, että kyseinen osuus kohdistettaisiin ensisijaisesti vahingonkorvauksena Verohallinnolle. Tämä kattaisi korvaussaatavia, jotka ovat tulleet törkeän veropetoksen esirikoksena. Käräjäoikeus ei kuitenkaan Verohallinnon vaatimukseen suostunut, vaan paritalo-osuus tuomittiin valtiolle menetettäväksi.

Hovi-oikeus piti käräjäoikeuden tuomion ennallaan. Verohallinto haki valitusluvan tämän jälkeen Korkeimpaan oikeuteen. A sekä syyttäjä hyväksyivät vaatimuksen. Korkeimmassa oikeudessa kysymys on siitä, voidaanko aikaisemmin valtiolle tuomittu paritalo-osuus tuomita Verohallinnolle vahingonkorvauksena esirikoksesta aiheutuneella vahingolla.

Korkein oikeus lopulta päätti, ettei paritalo-osuus ole sopiva tuomittavaksi Verohallinnolle.

7.2 KKO: 2009:59

Kyseinen oikeustapaus liittyi tilanteeseen, jossa aviopuoliso oli auttanut kätkemään ja pesemään varoja, joita toinen aviopuoliso oli saanut huumausainerikoksista. Huumausainerikoksista johtuva rahanpesu on melko yleistä ja niihin liittyviä oikeustapauksia on enemmänkin.

Henkilö S oli osallistunut rikoksella hankittujen varojen kuluttamiseen, jotka hänen avopuolisonsa G oli saanut törkeästä huumausainerikoksesta. Oikeustapaukset käytiin Oulun käräjäoikeudessa vuonna 2007 ja Rovaniemen hovioikeudessa vuoden 2007 lopulla. Henkilö S sai valitusluvan Korkeimpaan oikeuteen.

Käräjäoikeuden mukaan S oli käyttänyt, ottanut vastaan ja siirtänyt 1.11.2005 – 18.6.2006 aikana varoja erilaiseen kohteisiin, jotka hän oli saanut aviopuolisonsa G törkeästä huumausainerikoksesta. Tarkoituksena oli häivyttää tai peittää varojen laiton alkuperä. Yhteensä peitettyjen varojen määrä oli 11 000 euroa.

Henkilö S ja G olivat ottaneet käyttöön BMW-merkkisen auton sekä mönkijän. Näistä oli maksettu käsirahaa sekä lainanlyhennyksiä 31 500,12 euron edestä. He olivat myös tehneet käteispanoja 12 917,12 euron edestä tililleen sekä eräälle kolmannelle henkilölle 1 300 euron edestä käteispanoja. S ja G olivat käteispanoilla sekä myös yhteiskunnalta saamallaan tuilla maksaneet perheen laskuja. Perheen muut kulut, kuten ravintola-, sisustus- sekä polttoainekulut oli maksettu pääsääntöisesti käteisvaroilla. S ja G olivat myös ostaneet kaksi lomamatkaa käteisvaroilla. Käräjäoikeus tuomitsi S:n 60 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen (Finlex, KKO:2009:59).

S valitti asiasta hovioikeuteen. Hän haki ensisijaisesti rahanpesusyytteen hylkäämistä sekä toissijaisesti rangaistuksen muuttamisesta sakkoihin.

Hovioikeus käsitteli asian. Hovioikeuden mukaan henkilöille oli yhä selvittämättä 11 000 euroa, joille ei löytynyt selvää selitystä. Oikeus kuitenkin katsoi, että käräjäoikeuden asettama rangaistus oli liian ankara S:n syyllisyyteen verrattuna. Hovioikeus lievensi rangaistuksen 80 päiväsakoksi.

S sai valitusluvan Korkeimpaan oikeuteen. Hän vaatii, että syyte hylätään kokonaan. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että S oli osallistunut G:n saaman 11 000 euron rahanpesuun. S oli tietoinen rahojen alkuperästä ja osallistui varojen alkuperän häivyttämiseen sekä peittelyyn. Korkein oikeus katsoi S:n syyllistyneen rahanpesuun eikä muuttanut hovioikeuden tuomioita.

8 UUSIA KEINOJA RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMISEKSI

Tässä luvussa pohdin erilaisia vaihtoehtoja, joita pankit sekä viranomaiset voisivat ottaa käyttöön rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi. Lisäksi mietin lopuksi, onko tällaisten menetelmien käyttäminen realistista ns. nykytekniikalla sekä nykyisten säännösten ja lainsäädännön puitteissa.

Pankkisalaisuus on kuitenkin Suomessa melko vahva. Pankkisalaisuus määritellään laissa 610/2014 laki luottolaitostoiminnasta, luku 15 ja momentti 14. Pykälän mukaan luottolaitos ei saa luovuttaa muille osapuolille, kuten yksityishenkilöille tai yritykselle, asiakkaan taloudellisesta tilanteesta tai henkilökohtaisista asioista tietoja, ellei asiakas itse anna sille suostumusta.

Pankeilla on kuitenkin velvollisuus antaa ja luovuttaa tietoja viranomaisille tietyissä tapauksissa, kuten rahanpesusyytteessä.

8.1 Viranomaisille oma puhelinlinja

Ensimmäinen ehdotukseni olisi sellainen, että viranomaiset saisivat oman puhelinnumeronsa pankeille. Viranomaiset voisivat tietyissä nopeissa tilanteissa soittaa pankkiin ja pyytämään sulkemaan tai jäädyttämään jonkin tietyn tilin, jonka he epäilevät olevan rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena tai välietappina. Tällaisia tietoja voi esimerkiksi ilmetä, jos toisen pankin tili on tarkemmassa tutkinnassa ja sieltä paljastuu toistuvia siirtoja kyseiselle tilille. Pankin ei tarvitsi antaa viranomaisille mitään tietoja suljettavasta tilistä tai asiakkuudesta, vaan viranomaiset voivat myöhemmin toimittaa tutkintapyynnön pankkiin. Tällaisella nopealla toiminnalla voitaisiin estää nopeasti rahojen kierrättäminen ja rahojen käytön estäminen.

Kyseinen toimenpide ei varsinaisesti rikkoisi pankkisalaisuutta, koska pankki ei anna mitään tietoa tilistä. Jos viranomaisella on tilinumero tiedossa, saadaan sen avulla jo tili suljettua. Tämä toimenpide voitaisiin kehittää siten, että viranomaisil-

la on tietty numero, josta he voisivat soittaa pankkiin. Numerosta ei voisi soittaa kukaan muu. Toinen vaihtoehto voisi olla oma linja pankkiin, jonka numeron vain viranomaiset tietävät. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa riskinä on se, että jos numero päätyy jonkun tietoon, voidaan sitä väärinkäyttää. Ensimmäisen vaihtoehdon näkisin itse parhaimpana ratkaisuna, koska sen väärinkäytön riskit ovat huomattavasti pienemmät.

8.2 Reaaliaikaiset tiedot verottajalla

Toiseksi vaihtoehdoksi pohdin ratkaisua, jossa pankit lähettävät reaaliaikaisesti aineistoa Verohallinnolle. Aineisto sisältäisi asiakkaan tilisaldot kyseiseltä päivältä, sijoitukset sekä muut arvopaperit sekä varat. Tilitapahtumista ei itsessään tulisi mitään tarkempaa tietoa, ainoastaan päivän ylin tai/ja alin saldo. Verohallinto saisi täten myös suoraan tietoon, paljonko asiakas saisi tuloja. Jos esimerkiksi omaisuus ei täsmää saatuihin verotuloihin, voisi asiasta antaa selvityspyynnön asiakkaalle. Verohallinnolta lähteneet tiedot voisi myös päättää KELA:lle ja muille viranomaisille. Tällöin voitaisiin saada tietoon, jos tukia tai muita yhteiskunnan tuloinsiirtoja väärinkäytettäisiin. Esimerkiksi KELA:lla voi olla vaikeuksia tietää, onko heidän asiakkaallaan muitakin tilejä olemassa kuin se, mistä asiakas tiliotteet toimittaa. Sosiaali- ja muilla viranomaisilla on myös mahdollisuus saada nämä tiedot käymällä ja kysymässä pankeissa, mutta se vaatii ylemmän henkilön hyväksynnän.

Tämän vaihtoehdon riskit ovat siinä, että se rikkoo pankkisalaisuutta. Tällä hetkellä viranomaisilla ei ole oikeutta saada tällaisia tietoja ilman, että henkilöä epäillään rikoksesta. Verottaja toki saa tietoja esimerkiksi osakkeiden sekä rahastojen myyntiin ja ostoon. Esimerkiksi tilien koroista maksettavat lähdeverot ovat ns. anonyymejä, jotka pankit vain tilittävät Verohallinnolle. Tileillä olevista varoista Verohallinnolla ei ole mitään tietoa. Jos mahdollinen rikollinen ostaisi vaikkapa rahastoja, osakkeita tai joukkovelkakirjan, päätyy tieto verottajalle. Tämä lisää riskiä, jos esimerkiksi tulot eivät kohtaa hankintoja. Tämä kyseinen vaihtoehto vaatisi lakimuutoksen, joka ei todennäköisesti ole lähivuosien asia eduskunnassa.

8.3 Käteispanot

Käteispanojen harventuessa käteiskonttoreita tai käteisen rahan käsittelyä on lopetettu ympäri Suomea. Sen tilalle ovat tulleet talletusautomaatit, jota löytyy lähes jokaisesta kaupungista. Talletusautomaattien käyttö on yleistynyt ja sitä kautta myös rahanpesun yrittäminen niiden kautta. Talletusautomaatteihin voidaan tallettaa korkeintaan 5000 euroa. Summat, joista pankit voivat pyytää lisäselvitystä vaihtelevat pankeittain. Tällaisten lisäselvitysten tekeminen ei tarkoita, että henkilöä syytettäisiin mistään (Yle uutiset 2014).

Pankit monitoroivat käteistalletuksia tälläkin hetkellä. Niiden käyttämisen helppous on vaikuttanut siihen, että välttämättä pankissa ei enää käydäkään, vaikka siihen mahdollisuus on. Ihmiset voivat tallettaa syntymäpäivärahoja tai esimerkiksi auton myynnistä tulleita varoja automaattilla. Kuitenkin käteisen rahan käyttämiseen liittyy riski rahanpesuun, terrorismin rahoittamiseen ja harmaaseen talouteen.

Uutisissa silloin tällöin näkyy kommentteja, että miksi ihmisiä kiusataan tai kysellään, kun on omia rahojaan tallettanut. Kaikki eivät välttämättä koskaan anna pankille selvitystä rahojen alkuperästä tai joskus voivat sanoa suoraan, että se ei pankille kuulu. Mielestäni tapauksissa, jossa asiakkaalta on usein kysytty eri lähteiden kautta selvitystä, kuten puhelinsoitto, kirje tai verkkopankin posti varojen alkuperästä eikä sitä anneta, pankilla olisi oikeus nopeammin jäädyttää tilivarat selvityksen ajaksi. Nykyisestä toimenpiteen nopeudesta minulla ei ole tarkkaa tietoa, mutta ajat voivat vielä vaihdella eri pankkien välillä. Ehdotukseni olisi, että yhden tai kahden kuukauden jälkeen, kun ensimmäinen ilmoitus on jätetty, olisi pankilla oikeus sulkea tilit, kunnes selvitys varojen alkuperästä on annettu. Tällä tavalla saataisiin ihmiset aktivoitumaan ja antamaan selvityksen varoista. Jos selitys ei ole uskottava, toimisi pankki kuten normaalisti, eli jättää ilmoituksen viranomaisille.

Kyseinen toimenpide voi olla raju, mutta sopivalla varoitusaajalla kaikki saavat sovittua aikataulunsa niin, että pankille saadaan annettua selvitys varojen alkuperästä. Selvityksen voisi antaa kirjallisesti joko pankissa tai sähköisen asioinnin kautta, kuten vaikkapa verkkopankin kautta. Puhelinsoitossa vastaajan henkilöllisyyttä ei voida heti varmentaa, jolloin varmin tapa on kohdata henkilö henkilökohtaisesti tai edellä mainitun sähköisen asioinnin kautta, jossa käytetään vahvaa tunnistautumista.

8.4 Toistuvat ulkomaanmaksut

Nykyisin ulkomaanmaksut ovat helpottuneet, varsinkin SEPA-maissa. SEPA-maita ovat kaikki Euroopan unioni maat sekä Monaco, Sveitsi, Liechtenstein, Norja ja Islanti. Varat liikkuvat yhä nopeammin ulkomaille ja pystyt itse helposti kotikoneelta lähetettyä tuhansien eurojen (tai muuta valuuttaa) maksuja esimerkiksi Kiinaan. Tämä myös mahdollistaa rahanpesun, jos rahanpesun ensimmäinen vaihe on saatu tehtyä eli varat ovat rahoitusjärjestelmässä.

Yksi ehdotuksistani on, että liikepankeissa ulkomaanmaksuille on jokin euroraja tai kuinka monta kertaa esimerkiksi vuodessa pystyy tilisiirron tekemään. Rajoitus ei koske normaalia korttiliikennettä, vaan tilisiirtoja. Pankki voi asiakkaan pyynnöstä nostaa rajaa isommaksi, jos sille on jokin tietty syy. Tällaisia syitä voivat muun muassa olla asuminen ulkomailla tai usein toistuva kaupankäynti. Riskimaita, kuten vaikkapa Syyria tai Irak, kohdeltaisiin eri tavoin ja näihin maihin rahan siirtäminen olisi erittäin rajattua. Tämän lisäksi esimerkiksi yli 1000 euron ulkomaanmaksut joutuisi aina lisävahvistamaan esimerkiksi pankin kautta. Lisäksi toistuvat alle 1000 euron ulkomaanmaksut joutuisi lisävahvistamaan. Tällä hetkellä pankeilla on käytössä maksun lisävahvistukset, joiden esiintyvyys vaihtelee pankeittain. Tilanteet, joissa maksun lisävahvistus tulee, voivat liittyä maksun summaan tai maahan, johon maksu lähtee.

Tällaisella palvelulla saataisiin rajattua melko tehokkaasti rahanpesua ja terrorismin rahoittamista. Kun ulkomaanmaksut olisi melko helposti estettävissä, raha

jäisi Suomeen ja varojen jäljittäminen mahdollisessa rikosasiassa on huomattavasti helpompaa. Haittapuolena toki on se, että normaalilla käyttäjällä asiasta koituu lisävaivaa. Kuitenkin nykyisin, kun tuotteita tai matkoja ostaa internetistä, maksetaan ne luottokortilla tai e-maksuna. Suorat tilisiirrot eivät ole enää niin yleisiä kuin ennen.

Tällaisen palvelun tuottaminen lakien ehdoilla ei ole este. Palvelu olisi periaatteessa mahdollinen, mutta se vaatii pankeilta resursseja ja panostusta hankintoihin, jotta tapahtumia päästään tehokkaasti seulomaan. Mikäli pankki ei tarjoa asiakaspalvelua kellon ympäri, maksun lisävahvistus yö- tai pyhäaikaan on vaikeaa, joka voi tuottaa ongelmia. Esimerkiksi henkilöt, jotka asuvat toisella puolella maailmaa, tällaiset aikaerot palveluiden suhteen ovat vaikeita.

8.5 Nykyisen arvo-osuusjärjestelmän pitäminen

Viime vuosien aikana Suomen eduskunnassa on käyty keskustelua, pitäisikö Suomeenkin ottaa käyttöön hallintarekisteri nykyisen arvo-osuusjärjestelmän tilalle tai sen rinnalle. Tällä hetkellä, jos suomalainen haluaa sijoittaa Helsingin pörssiin, pitää hänen avata arvo-osuustili pankkiin. Tällöin henkilö saadaan vielä tunnistettua. Kun kauppa käydään arvo-osuustilin kautta, omistajatiedot sekä tiedot itse kaupasta kulkee Arvopaperikeskukselle eli Euroclear Finlandille. Tieto menee Euroclearin kautta viranomaisille.

Ulkomaalaiset sijoittajat voivat kuitenkin ostaa Helsingin pörssistä osakkeita hallintarekisterin kautta. Tällä hetkellä lähes 50 % omistetaan jonkin hallintarekisterin kautta (Yle uutiset 2016). Tämä mahdollistaa sen, että osa sijoittajista on tuntemattomia. Tämä mahdollistaa harmaata taloutta sekä sisäpiirikauppoja.

Jos nykyinen arvo-osuustilijärjestelmä jää Suomeen käyttöön, on myös rahanpesu vaikeampaa Suomesta pörssin kautta, koska tiedot omistajasta toimitetaan aina viranomaisten tietoon. Jos henkilö ostaa suurella rahamäärällä osakkeita eikä verotiedot täsmää esimerkiksi tuloihin, voi asia asiaa johtaa jatkotoimenpiteisiin.

Arvo-osuustilit ovat läpinäkyviä ja niiden poisjättäminen mahdollistaisi erilaisten vilppien käytön. Ruotsi on myös joutunut Tax Justice Networkin mustalle listalle hallintarekisterilakinsa takia. Listassa arvioidaan, miltä osin maa on veroparatiisi verrattuna avoimeen talouteen ja täysin rehelliseen (Financial Secrecy Index 2015). Suomi on vaarassa joutua myös samalle listalle, koska eduskunnassa on pyrkimystä saada hallintarekisteri.

2017 hallintarekisteriesitys hyväksyttiin talousvaliokunnassa. Kannatusta ehdottivat Kokoomus, Suomen Keskusta sekä Perussuomalaiset. Esityksen mukaisesti suomalaisille tulisi mahdollisuus omistaa suomalaisia osakkeita salaisesti ulkomaisten hallintarekisterien kautta (Helsingin Sanomat 2017).

9 LOPPUSANAT

Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen ovat suuri ongelma nykypäivän yhteiskunnassa. Kun Suomeen jollakin tapaa liittyy yli kuudensadan miljoonan euron edestä rahanpesuepäiltyjä, niin se saa miettimään asian suuruutta. Kuinka paljon jää tutkinnan ulkopuolelle, kuinka suuri on rikollishyöty, kuinka paljon valtiolta jää verotuloja saamatta harmaan talouden takia, miten paljon terroristiryhmät vahvistuvat eri varoilla?

Pankkeja sekä monia muita yrityksiä sitoo tälläkin hetkellä vahvat säädökset ja lait, jolla tätä pyritään estämään. Aikaisemmin mainitut omat ehdotukseni lisäkeinoiksi koskee myös vain liikepankkeja. Paljon rahaa jää myös näiden ulkopuolelle. Käteinen raha on suurin riski rahanpesulle, koska sen voi helposti käyttää kulu- tustuotteisiin, kuten autoon, elektroniikkaan sekä päivittäiseen elämiseen. Tätä on vaikea valvoa ilman, että käteisestä rahasta luovuttaisiin kokonaan. Nyky- yhteiskunnassa sen käyttö onkin vähentynyt ja pankit myös ohjaavat käyttäytymi- sen enemmän tiliasiointiin. Tällöin myös asian valvominen on helpompaa, kun kaikesta jää ns. jälki. Tämä johtaa myös tiukempaan valvontaan ja yksityisyyden suoja ei ole enää niin vahva.

Kaikki voivat jollakin tapaa liittyä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastai- seen toimintaan, myös yksityishenkilönä. Viranomaisille voi monella eri tapaa ilmoittaa epäilyttävästä liiketoiminnasta. Myös Verohallinnolle asiasta voi jättää ilmoituksen. Tämä toki voi johtaa erilaisiin väärinkäytöksiin, jossa esimerkiksi naapurin hieno uusi auto saa toisen naapurin kateudesta vihreäksi. Toivottavaa olisi, että ihmiset käyttäisivät ns. ilmiantokanavia oikeaan ja hyvään. Jos jokin liiketoiminta oikeasti epäilyttää, niin ei kannata miettiä asiaa sen pitempään. Siitä voi tehdä ilmoituksen viranomaisille. Ilmoitus on anonymi, eikä ilmoituksen kohde saa tietoon, kuka sen on tehnyt.

Koko Suomi rahanpesua ja terrorismin rahoittamista vastaan!

9.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön tekeminen oli itselleni yllättävän haastava projekti. Aihe itsessään oli omalle kohdalleni erittäin mielenkiintoinen ja aihe valikoitui minulle paljon ennen kuin opinnäytetyöstä oli edes kunnolla puhuttu koulussa. Kirjoittaminen, tiedonhankinta sekä omat ajatukset lähtivät hyvin liikkeelle heti, kun opinnäytetyön tekeminen aloitettiin. Kuitenkin työnteon takia opinnäytetyön tekeminen venähti ja motivaatio sen loppuun tekemiseen väheni. Vakituinen työsuhte finanssialalla ja siellä eteneminen vielä opiskelijana vaikutti motivaatioon.

Työn saaminen valmiiksi on kuitenkin ollut tärkeää minulle ja välillä työn avasinkin oma-aloitteisesti. Valmistumisen venähtäminen ei onneksi ole ollut urani kannalta niinkään suurta merkitystä, mutta takaraivossa on kuitenkin kaiken aikaa ollut ajatus, että prioriteetiksi pitäisi laittaa opinnäytetyön tekeminen valmiiksi.

Loppujen lopuksi opinnäytetyön tekeminen oli luonnollista ja tekstiä syntyi, kunhan sai kaikki muut asiat pois mielestä, kuten työasiat. Aihe oli kuitenkin mielestäni tärkeä ja mielenkiintoinen, joten aiheen uudelleenvalitseminenkaan ei tullut missään vaiheessa edes mieleeni.

9.2 Jatkotutkimukset

Aihe itsessään on erittäin laaja. Siihen liittyy erittäin paljon erilaisia säännöksiä, tutkimuksia ja velvoitteita. Vaikkakin rahanpesusta ja terrorismin rahoittamisesta on tehty useita opinnäytetöitä, on siihen liittyen edelleen paljon tutkittavaa. Tutkimusta voi tehdä erilaisten yrityksen näkökulmasta, kuten kasinopelejä tarjoavien yritysten kannalta ja miten ne estävät rahanpesua. Toimialoja ja toimintatapoja on paljon erilaisia. Omaan tutkimukseeni liittyvät jatkotyöt voisivat liittyä omiin ideoihin. Työssä voitaisiin pohtia ja tutkia vielä laajemmin, minkälaisia lakimuutoksia vaatisi, että ne voisi toteuttaa. Lisäksi haastatteluita viranomaisilta tai henkilöiltä, jotka työskentelevät rahanpesua vastaan, voitaisiin tehdä sekä kysyä heidän ideoita. He kuitenkin työskentelevät päivittäin tai lähes päivittäin rahanpesua vastaan, joten heilläkin ideoita varmasti löytyy. Myös suora haastattelu Rahanpesun

selvittelykeskuksen tai pankkien omien rahanpesuyksiköiden kanssa avaisi uusia ideoita. Yksityispankkien haastatteluiden saaminen voi tosin olla hankalaa, koska kyseessä on myös tietoturva-asia. Viranomaishaastattelu toisi kuitenkin paljon lisää mahdollisiin jatkotutkimuksiin.

10 LÄHDELUETTELO

Finanssiala. Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy? 2015. Viitattu: 13.5.2017. http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Asiakkaan_tunteminen.pdf

Finanssivalvonta. Määritelmiä: rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen. 2015. Viitattu: 23.3.2017. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Pages/maaritelmia.aspx

Finanssivalvonta. Terrorismin rahoittamisen estäminen. 2015. Viitattu: 23.3.2017. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Terrorismin_rahaoittamisen_estaminen/Pages/Default.aspx

Finanssivalvonta. Selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus. 2015. Viitattu: 23.3.2017. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Selonottovelvollisuus/Pages/Default.aspx

Finanssivalvonta. Milloin asiakas on tunnistettava? 2017. Viitattu: 21.3.2017. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Milloin_tunnistettava/Pages/Default.aspx

Finanssivalvonta. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen. 2017. Viitattu: 21.3.2017. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Valvonta/Rahanpesun_estaminen/Pages/Default.aspx

Financial Secrecy Index. Report on Sweden. 2015. Viitattu: 7.11.2017. <http://www.financialsecrecyindex.com/PDF/Sweden.pdf>

Helsingin Sanomat. Hallintarekisteri etenee sittenkin – ehtona perussuomalaiset vaatii piilotettujen omistusten osingoille 50 prosentin ennakonpidätystä. 2017.

Viitattu: 7.11.2017. <https://www.hs.fi/paivanlehti/10052017/art-2000005203331.html>

Kaleva. Suomi menettää miljardeja harmaan talouden takia. 2010. Viitattu:

15.10.2016. <http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/suomi-menettaa-miljardeja-harmaan-talouden-takia/172907/>

Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus. Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä VII 8/2014. 2014. Viitattu: 8.2.2017.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructu-re/26326_Rahanpesurikokset_oikeuskaytannossa.pdf?c5a84b13811ed488

Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus. Rahanpesun torjunnan parhaat käytänteet. 2012. Viitattu: 8.2.2017.

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructu-re/26327_Rahanpesun_torjunnan_parhaat_kaytanteet_27.8.2012.pdf?1fa17701e848d388

Keskusrikospoliisi. Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2016. 2017.

Viitattu: 15.2.2017.
http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructu-re/58225_Rahanpesun_selvittelykeskus_Vuosikertomus_2016.pdf?1f3c8b87a9ee4d488

Korkeimman oikeuden päätös 2015:54. 2015. Viitattu: 1.11.2017.

<http://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/precedent/1440055416173.html>

Korkeimman oikeuden päätös 2009:59. 2009. Viitattu: 1.11.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2009/20090059>

Rahanpesun selvittelykeskus. 2017. Viitattu: 23.3.2017.

https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus

L 610/2014. Laki luottolaitostoiminnasta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu: 15.10.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140610>

L 444/2017. Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu: 15.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170444>

L 19.12.1889/39. Rikoslaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu: 15.10.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Sahavirta R., Rahanpesu rangaistavana tekona 2008. Suomalainen lakimiesyhdistys. Viitattu: 2.11.2017.

Yle uutiset. Uusi veroparatiisivuoto Bahamalta paljastaa entisen EU-komissaarin, ministereitä ja Diakonissalaitoksen johtajan. 2016. Viitattu 15.10.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-9183553>

Yle uutiset. Pankit tenttaavat asiakkaitaan aiempaa enemmän – ”Kyse ei ole siitä, että pankin haluaisivat ilkeillä”. 2017. Viitattu: 15.5.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9463579>

Yle uutiset. Puolet pörssin omistuksista jää pimentoon. 2016. Viitattu: 6.11.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-8872818>

Yle uutiset. Suuri talletus automaatilla voi poikia selvityspyynnön. 2014. Viitattu: 6.11.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-7300823>